

UY-LÍT-XƠ TRỞ VỀ

(Trích sử thi *Ô-di-xê*)

(2 tiết)

HÔ-ME-RƠ

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

– Hiểu được trí tuệ và tình yêu chung thủy là hai phẩm chất cao đẹp của nhân vật trong sử thi *Ô-di-xê*.

– Thấy được nghệ thuật trần thuật đầy kịch tính, lối miêu tả tâm lí, tính cách nhân vật sử thi trong đoạn trích.

– Cảm nhận được cách miêu tả tỉ mỉ, cách so sánh giàu hình ảnh, cách sử dụng tính ngữ phong phú và cách đối thoại bằng những đoạn thuyết lí hoàn chỉnh.

II – NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý

1. Về nội dung

a) Trọng tâm, mức độ bài

– Những đặc sắc cơ bản trong nghệ thuật sử thi của Hô-me-rơ : lối *miêu tả tâm lí nhân vật sử thi* (khác với lối miêu tả, phân tích tâm lí của tiểu thuyết sau này) ; lối *miêu tả chi tiết, tỉ mỉ, cụ thể* ; lối *so sánh mở rộng* (còn gọi là so sánh có đuôi dài) sinh động, giàu hình ảnh ; cách *kể chuyện chậm rãi* cùng với cách *sử dụng ngôn ngữ trang trọng* tạo sự "trì hoãn sử thi".

– Từ những biện pháp nghệ thuật trên, qua câu chuyện Uy-lít-xơ trở về gặp Pê-nê-lốp, Hô-me-rơ đã xây dựng nên hai hình tượng nhân vật bộc lộ được hai ý tưởng lớn nhất của sử thi *Ô-di-xê* : trí tuệ (khôn ngoan, mưu trí, tinh táo, sáng suốt) và tình yêu (tình yêu quê hương, xứ sở, tình gia đình, tình vợ chồng kiên định, thủy chung). Những phẩm chất này nảy sinh do đòi hỏi tất yếu của bước chuyển biến lịch sử trong thời đại Hô-me-rơ.

b) Những giải thích bổ sung

– Về tác giả : Hô-me-rơ là nhà thơ mà tiểu sử có nhiều điều nghi vấn, tranh luận (Hô-me-rơ là ai, sinh ở đâu, có phải là tác giả của *I-li-át* và *Ô-di-xê* không ?)

nên GV cần thận trọng. Chỉ nên nói là theo một số tài liệu về sau thì nhà thơ xuất thân từ một gia đình nghèo bên bờ sông Mê-lét, gần đô thành Xmiéc-nơ, vùng I-ô-ni ven bờ biển Tiểu Á, nên được đặt tên là Mê-lê-xi-gien (nghĩa là người con của sông Mê-lét), mồ côi bố sớm, di đày đó nhiều cùng với một người bạn thương nhân tên là Măng-tét (một nhân vật được nhắc đến trong *Ô-di-xê*). Về sau Hô-me-rơ bị mù, ngồi ở nhà dạy học. Chính trong thời gian này ông sáng tác hai thiên sử thi nói trên và cũng từ đây nhân dân gọi ông là Hô-me-rơ (nghĩa là *người ca sĩ mù*).

– Về sử thi : Sử thi (còn gọi là anh hùng ca) là loại hình văn học thường ra đời vào buổi bình minh của thời kì hình thành các bộ tộc và dân tộc ở nhiều nước, kể lại những sự kiện vẻ vang nhất, trọng đại nhất và hào hùng nhất trong lịch sử của cộng đồng. *Đối tượng* chủ yếu của sử thi là những hiện tượng và biến cố mang ý nghĩa toàn dân. *Tính cộng đồng* cũng là một đặc điểm nổi bật của sử thi, bởi vì lúc này đời sống vật chất và ý thức của nhân dân, về cơ bản là thống nhất với lợi ích của những người cầm đầu. *Dung lượng* phản ánh trong sử thi rộng lớn khác thường, từ cái to lớn nhất đến cái bé nhỏ nhất của cuộc sống nhân dân đều được miêu tả trong mối liên hệ với những sự kiện của tác phẩm. Để có thể tái hiện toàn bộ sự đa dạng bản chất và phẩm chất của nhân dân, sử thi đã dựng lên vô vàn các nhân vật. Ở đó, *ý thức tự do hành động* và *ý thức trách nhiệm* đối với mỗi hành động của cá nhân trước tập thể nhân dân luôn là bản chất của các nhân vật tích cực trong sử thi.

Về mặt nghệ thuật, sử thi thường mang những đặc điểm như *ngôn ngữ trang trọng, nhiều những định ngữ, ẩn dụ, so sánh, với lối miêu tả tỉ mỉ, cụ thể, âm điệu chậm rãi*, kể theo lối "trì hoãn sử thi".

– Về *Ô-di-xê* : Tác phẩm được viết vào thời kì người Hi Lạp chuẩn bị mở rộng địa bàn hoạt động ra biển cả (chiến tranh giữa các bộ lạc đã qua, giờ đây chỉ còn là những kí ức). Trong sự nghiệp khám phá và chinh phục thế giới biển cả bao la và bí hiểm đó, ngoài sự quả cảm, đòi hỏi phải có những phẩm chất cần thiết mới : thông minh, tinh táo, mưu chước, khôn ngoan,... – những phẩm chất thuộc sức mạnh bên trong con người – bởi vì trong công cuộc lao động hoà bình này, con người rất có thể lâm vào tình thế đơn độc (như Uy-lít-xơ) nhưng vẫn phải chiến thắng (Uy-lít-xơ về được đến quê hương). Muốn thế, con người không còn cách nào khác là phải phát huy tận lực sức mạnh bên trong : trí tuệ, sáng suốt, mưu trí,... *Hình tượng Uy-lít-xơ chính là sự lí tưởng hoá cái sức mạnh kì diệu của trí tuệ*

Hi Lạp (thời kì chiến tranh thì sức mạnh là cả khối cộng đồng và phẩm chất cao nhất là *dũng cảm*). Nếu *trí tuệ* lên thành phẩm chất cao nhất ở thời điểm này, Hô-me-rơ là một thiên tài dự báo cho thời đại ông.

Ô-di-xê được viết vào giai đoạn người Hi Lạp sắp bước vào ngưỡng cửa của chế độ chiếm hữu nô lệ. Từ đây, con người già từ chế độ công xã thị tộc với lối sống thành từng cộng đồng nay đây mai đó, mà bắt đầu xây dựng *gia đình* – tế bào của xã hội mới và cũng là hình thái đầu tiên của chế độ mới. Gia đình hình thành, hôn nhân một vợ một chồng xuất hiện, đòi hỏi những quan hệ tình cảm mới : tình quê hương, tình vợ chồng thủy chung, tình chủ – khách, tình chủ – tớ, v.v. Dựng lên *những mẫu mực về quan hệ tình cảm* khi hình thái *gia đình* xuất hiện để góp phần củng cố và phát triển nó, một lần nữa, Hô-me-rơ là một thiên tài tiên đoán cho thời đại ông.

Cả hai ý tưởng lớn nhất trên của tác phẩm *Ô-di-xê* đã được thể hiện một cách quán xuyên và nhuần nhị trong đoạn trích này.

2. Về phương pháp dạy học và hình thức tổ chức dạy học

a) Về phương pháp dạy học

– GV gợi ý cho HS thấy được hoàn cảnh đặc biệt của Pê-nê-lốp và Uy-lít-xơ. Ở đây, cả hai nhân vật đều rơi vào một hoàn cảnh đầy kịch tính : Pê-nê-lốp hai mươi năm mòn mỏi chờ đợi, song khi biết tin chồng đã về thì nàng lại không tin, đến khi trông thấy con người mà nhũ mẫu Ô-ri-clê bảo là chồng nàng đó, nàng cũng không chạy đến ôm chầm trong vòng tay, không biểu lộ niềm vui, hạnh phúc mà cứ phải ngồi từ xa, dò xét, thử thách. Uy-lít-xơ cũng vậy, sau bao năm xa cách, về gặp lại mà vợ chưa nhận ra chồng, cũng chẳng biết làm thế nào, đành ngồi nhìn xuống đất, kiên nhẫn chờ đợi.

Việc tạo cho câu chuyện tình thế kịch như trên đã tạo nên sự hồi hộp, chờ đợi lí thú ở người đọc.

Tiếp đó, GV dẫn dắt HS đi vào tìm hiểu diễn biến tâm lí của các nhân vật (chủ yếu là Pê-nê-lốp và Uy-lít-xơ) qua các cuộc tác động :

- + Ô-ri-clê – Pê-nê-lốp
- + Tê-lê-mác – Pê-nê-lốp
- + Uy-lít-xơ – Pê-nê-lốp.

Từ đó thấy được nét tính cách cơ bản của các nhân vật : Pê-nê-lốp *thận trọng* và *khôn ngoan* ; Uy-lít-xơ *thông minh* và *trí tuệ*. Đồng thời, HS sẽ hiểu được những đặc điểm tâm lí của nhân vật sử thi Hô-me-rơ.

– GV đặc biệt lưu ý HS đoạn Pê-nê-lốp bước xuống lầu gặp Uy-lít-xơ (ngoài ra cũng chú ý các đoạn Pê-nê-lốp trả lời Tê-lê-mác, đoạn Uy-lít-xơ nói với Tê-lê-mác, đoạn Uy-lít-xơ từ phòng tắm ra, đoạn Pê-nê-lốp sau khi nghe Uy-lít-xơ nói về bí mật của cái giường, đoạn hai vợ chồng trong tay nhau,...) để dẫn dắt HS tìm hiểu đặc điểm của lối miêu tả tâm lí các nhân vật sử thi của Hô-me-rơ. Nếu như các nhà tiểu thuyết sau này thường phân tích, mổ xẻ tâm lí nhân vật thì Hô-me-rơ chỉ đưa ra *một dáng điệu, một cử chỉ, một cách ứng xử hay một thái độ* nhiều khi rất đơn sơ nhưng lại bộc lộ được chiều sâu của tâm lí nhân vật. Đó là tâm lí ngây thơ, chất phác, còn nhuốm màu sắc huyền bí, thần linh ; là tâm hồn trong suốt, lối suy nghĩ cực đoan (yêu mãnh liệt, ghét khùng khiếm, tin vô bờ, nghi ngờ dữ dội), nặng về lí trí.

– Đồng thời, trong quá trình khai thác đoạn trích, GV cũng lưu ý HS sự vận dụng tổng hợp các biện pháp nghệ thuật sử thi khác của Hô-me-rơ để phục vụ cho việc miêu tả tính cách, tâm lí và hoàn cảnh nói trên. Đó là :

+ *Lối miêu tả cụ thể, chi tiết, tỉ mỉ* ở nhiều chỗ, đặc biệt ở đoạn Uy-lít-xơ tả cái giường và đoạn kết thúc. Lối miêu tả này thường đòi hỏi nhà thơ dùng nhiều *tính ngữ*. Đây là lối miêu tả có tác dụng dựng lên trước mắt người đọc những bức tranh sống động, do đó tạo được những xúc động nghệ thuật mạnh mẽ.

+ *Lối so sánh mở rộng* rất độc đáo và có tính thuyết phục cao.

+ *Cách xây dựng những đối thoại*. Lưu ý HS đoạn trích này gần như được cấu tạo toàn bằng những đối thoại của các nhân vật. Những đoạn đối thoại này đã trở thành những *đoạn thuyết lí hoàn chỉnh*, lập luận tuy chất phác, đơn sơ, phản ánh tư duy của con người thời cổ, nhưng lí lẽ thì thật chặt chẽ và xác đáng.

Các biện pháp nghệ thuật nêu trên tạo sự kéo dài làm chậm dòng chính câu chuyện kể, đó là lối "trì hoãn sử thi", có tác dụng tạo nên sự trang trọng, chậm rãi của phong cách kể chuyện sử thi.

b) *Về hình thức tổ chức dạy học*

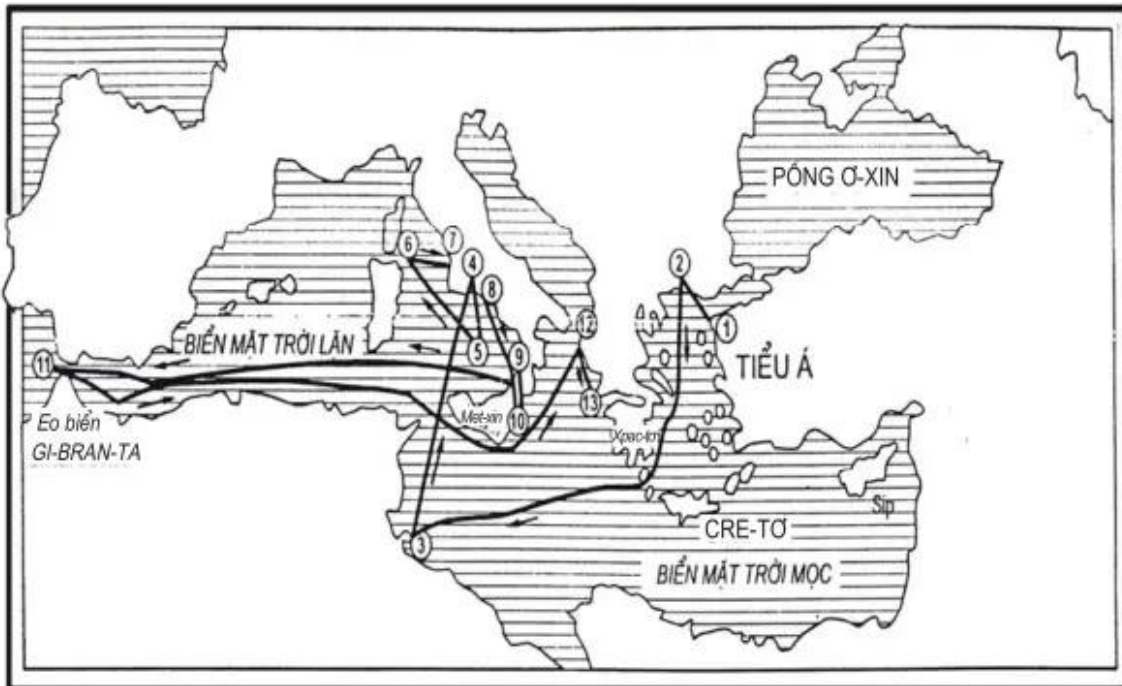
Có thể phân công HS đảm nhiệm các vai :

– Người dẫn chuyện : Đọc những câu không phải lời của các nhân vật.

– Bốn nhân vật : Ó-ri-clê, Pê-nê-lốp, Tê-lê-mác, Uy-lít-xơ (chủ yếu đọc diễn cảm).

3. Về thiết bị dạy học

Có thể sử dụng sơ đồ *Hành trình của Uy-lít-xơ* (vẽ to lên).

Hành trình của Uy-lít-xơ
theo nghiên cứu của Vích-to Bê-ra (Victor Bérard), nhà Hi Lạp học người Pháp

① Tơ-roa	⑧ Xi-ren
② Xi-côn	⑨ Ca-ri-p
③ Lô-tô-pha-giơ	⑩ Đảo của thần Mặt trời Hê-li-ốt
④ Xi-clốp	⑪ Ca-líp-xô
⑤ Ai-ô-lốt (tên hiện nay của một hòn đảo)	⑫ Xứ Phê-a-xi
⑥ Lét-tri-gông	⑬ I-tác
⑦ Xiéc-xê	

4. Về kiểm tra, đánh giá

Kiểm tra và đánh giá HS trên cơ sở giải đáp các câu hỏi trong phần *Hướng dẫn học bài*.

a) Qua bài học, có thể thấy Uy-lít-xơ và cả Pê-nê-lốp đều là những con người trí tuệ, thông minh, sáng suốt, tinh táo,... Vì sao Hô-me-rơ đề cao những phẩm chất ấy trong thời điểm lịch sử này ?

Anh (chị) có liên tưởng gì đối với thời đại chúng ta ?

b) Tình yêu quê hương, gia đình, tình vợ chồng chung thủy ở đây thật đẹp đẽ, mẫu mực. Vì sao nhà thơ ca ngợi những phẩm chất ấy trong thời điểm này ?

Ngày nay, gia đình vẫn đang là tế bào của xã hội, cần làm gì để tiếp tục phát huy những tình cảm chân chính mà Hô-me-rơ đã nêu lên từ gần ba nghìn năm trước ?

c) Lời miêu tả tâm lí nhân vật sử thi của Hô-me-rơ có gì đặc sắc ?

d) Vì sao sử thi của Hô-me-rơ vẫn còn thi vị và hấp dẫn đối với chúng ta ngày nay ?

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY HỌC

1. Phần mở đầu

GV có thể dẫn dắt HS đi vào hướng định khai thác :

a) Trước kia, bằng khối óc và trái tim, Uy-lít-xơ đã chiến thắng trên chiến trường đại dương mênh mông với vô vàn nguy hiểm trong cuộc hành trình trở về nhà. Về đến quê hương, cũng bằng khối óc và trái tim, chàng lại chiến thắng trong cuộc chiến đấu chống kẻ thù phá hoại hạnh phúc của mình. Giờ đây, trong đoạn trích này, một lần nữa, Uy-lít-xơ lại chiến thắng trên phương diện lòng người.

b) Để thấy hết "sự kiên cố của cánh cửa lòng nàng Pê-nê-lốp", GV có thể gợi cho HS mấy ý ở trước đoạn trích :

– Về sự kiên trì chờ chồng hai mươi năm đằng đẵng của Pê-nê-lốp.

– Về "tám thảm ngày dệt đêm tháo" làm kẻ trì hoãn sự thúc bách của bọn cầu hôn.

– Về sự thúc giục của cha mẹ để đối với việc tái giá của nàng.

2. Phần tổ chức dạy học

Trước "cánh cửa lòng kiên cố" của nàng Pê-nê-lốp, Hô-me-rơ đã bày ra ba cuộc tác động. Đó là những cuộc tác động nào ? Qua từng tình huống tác động, tâm trạng của Pê-nê-lốp diễn biến như thế nào ?

a) *Tác động của nhũ mẫu Ó-ri-clê đối với Pê-nê-lốp*

GV có thể nhắc lại ý trước của đoạn trích : Nhũ mẫu Ó-ri-clê lên gác đánh thức Pê-nê-lốp dậy, báo tin chồng nàng đã về, đã giết bọn cầu hôn và đang ở trong nhà nàng. Nghe tin đột ngột, Pê-nê-lốp "bỗng mừng rỡ cuống cuống, nhảy ra khỏi

giường ôm chầm lấy bà lão, nước mắt chan hoà". Điều đó biểu thị lòng chung thủy, nỗi chờ mong, niềm sướng vui, hạnh phúc tốt độ của nàng khi nghe tin chồng đã về.

– Đầu đoạn trích (lưu ý HS **Câu hỏi 2** trong phần *Hướng dẫn học bài*) : Tâm trạng Pê-nê-lốp được thể hiện bằng *một thái độ* và *một suy tư*.

Qua giây phút đột ngột, có thì giờ suy nghĩ, cân nhắc, nàng *tự ghì mình và ghì cả nỗi mừng vui của nhũ mẫu*, vì trong lòng nàng nảy sinh *hai điều nghi hoặc lớn* mà nàng không thể nào tự giải đáp được : Một là : một mình Uy-lít-xơ làm thế nào có đủ sức giết bọn câu hôn đông đảo (108 tên). Không tin, nhưng đúng thật là bọn câu hôn bị giết, thì tất phải tìm một lí lẽ nào đó để lí giải : thần trừng phạt chúng. Nhưng vì lẽ gì vậy ? "Vì sự láo xược bất kham và những hành động nhuốc nhơ của chúng", vì "chúng chẳng kiêng nể một ai...". Hai là : do yếu tố thời gian. Uy-lít-xơ ra đi đã hai mươi năm đằng đẵng, nàng chờ mong mòn mỏi, nên nghĩ rằng chàng đã chết, hết hi vọng chàng trở về. Với hai điều nghi hoặc ấy, nàng đã *không tin* điều nhũ mẫu nói.

(Lưu ý HS : nét tâm lí nhân vật sử thi ; thủ pháp lặp đi lặp lại những định ngữ (bốn lần tên Pê-nê-lốp được kèm theo định ngữ "thận trọng") có tác dụng khác hoá tính cách nhân vật ; đối thoại mang tính thuyết lí hoàn chỉnh).

– Nhũ mẫu tiếp tục thuyết phục, đưa thêm bằng chứng : vết sẹo ở chân Uy-lít-xơ do lợn lòi húc ngày xưa được phát hiện khi bà rửa chân cho chàng, đồng thời bà "đem tính mệnh ra đánh cược" với Pê-nê-lốp để một lần nữa khẳng định Uy-lít-xơ đã về.

Đến đây, Pê-nê-lốp có phần *phân vân* : nàng không kiên quyết bác bỏ mà chuyển sang thần bí hoá câu chuyện, cho rằng đây là chuyện của thần linh, người trần không hiểu được. Một cách trấn an nhũ mẫu và cũng là tự trấn an mình (lưu ý HS : nét tâm lí nhân vật sử thi).

Nhưng khi Pê-nê-lốp sắp gặp mặt Uy-lít-xơ thì tâm trạng nàng "rất *đổi phân vân*". Nó biểu lộ trong *dáng điệu, cử chỉ*, trong sự lúng túng *tìm cách ứng xử* : "không biết nên đứng xa xa... hay nên lại gần, ôm lấy đầu, cầm lấy tay người mà hôn ?" ; nàng dò xét, tính toán, suy nghĩ mông lung, nhưng cũng bàng hoàng, xúc động không cùng : "[...] ngồi lặng thình trên ghế hồi lâu, lòng sùng sốt, khi thì đăm đăm âu yếm nhìn chồng, khi lại không nhận ra chồng dưới bộ áo quần rách mướp".

(Lưu ý HS **Câu hỏi 3** : khía cạnh lí trí của nhân vật sử thi ; hoàn cảnh đầy kịch tính ; nghệ thuật miêu tả tâm lí nhân vật sử thi).

b) *Tác động của Tê-lê-mác đối với mẹ*

– Uy-lít-xơ chưa thốt lên lời nào, mà Tê-lê-mác đã lên tiếng, rõ ràng cậu con trai sốt ruột, nôn nóng hơn cha. Cậu không đủ kiên nhẫn để tự ghìm mình (càng nổi bật sự sâu sắc, thâm trầm ở Uy-lít-xơ).

– Những lời trách cứ gay gắt của Tê-lê-mác đối với mẹ tác động thêm làm cho tâm trạng Pê-nê-lốp *phân vân cao độ* và *xúc động dữ dội*. Nhưng nàng vẫn chưa thể nào phân rõ thực hư : "[...] lòng mẹ kinh ngạc quá chừng, mẹ không sao nói được một lời, mẹ không thể hỏi han, cũng không thể nhìn thẳng mặt người".

c) *Cuộc đấu trí giữa Pê-nê-lốp và Uy-lít-xơ*

(Lưu ý HS **Câu hỏi 4**)

– Ý định thử thách của Pê-nê-lốp đối với Uy-lít-xơ được trình bày thật tế nhị, khéo léo. Nàng *không nói trực tiếp* với Uy-lít-xơ vì còn xa lạ, phải giữ lịch sự, lễ độ, nhã nhặn, *mà thông qua đối thoại với con trai để nói với Uy-lít-xơ* : "Nếu quả thật đây chính là Uy-lít-xơ [...] thế nào cha con và mẹ cũng sẽ nhận được ra nhau [...] vì cha và mẹ có những dấu hiệu riêng, chỉ hai người biết với nhau". Chắc chắn rằng khi nói những lời này, Pê-nê-lốp đã liên tưởng đến điều bí mật sẽ đem ra thử thách : cái giường. Nhận ra ý muốn thử thách của Pê-nê-lốp, tuy chưa biết sẽ thử thách cái gì, nhưng Uy-lít-xơ vẫn "mỉm cười". Mỉm cười chấp nhận, mỉm cười vì tin ở trí tuệ của mình, vì nắm chắc phần thắng. Uy-lít-xơ càng thể hiện sự cao tay và tài trí của mình khi nói với con trai : "Tê-lê-mác, con ! Đừng làm rầy mẹ, mẹ còn muốn thử thách cha ở tại nhà này. Thế nào rồi mẹ con cũng sẽ nhận ra, chắc chắn như vậy". Một lần nữa, ta thấy cái tinh tế của Hô-me-rơ : *Uy-lít-xơ nói với con trai mà chính là nói với Pê-nê-lốp*. Mục đích quan trọng nhất là việc vợ nhận ra chồng thì Uy-lít-xơ lại làm như không vội vàng, háp tấp gì, không nôn nóng như con trai ; với "cái đầu lạnh", chàng đã nén cái cháy bỏng, sục sôi trong lòng để có một thái độ trầm tĩnh, tự tin, để cảnh giác, đề phòng, cân nhắc, tính toán sáng suốt và sâu sắc vô chùng : bàn với Tê-lê-mác xử trí những kẻ cầu hôn bị giết chết. Trên kia, có lần ta đã nghe nhũ mẫu khẳng định : "[...] người đang có trong đầu một ý nghĩ rất khôn". Ở đây, Tê-lê-mác cũng tiếp tục khẳng định cái phẩm chất cơ bản trong Uy-lít-xơ : "[...] xưa nay cha vẫn là người nổi tiếng khôn ngoan, không một kẻ phàm trần nào sánh kịp".

(Có thể nói thêm về việc Uy-lít-xơ đánh lạc hướng người ngoài cho họ lầm tưởng trong nhà đang chuẩn bị lễ cưới để không ai biết bọn cầu hôn bị giết, đó cũng là một mưu chước của Uy-lít-xơ "muôn vàn trí xảo").

– Cuộc đối đầu trực tiếp giữa Uy-lít-xơ và Pê-nê-lốp

Sau những lời trách về trái tim sắt đá của Pê-nê-lốp, Uy-lít-xơ *nói với nhũ mẫu* (mà chính là nói với Pê-nê-lốp) : "Già hãy kê cho tôi một chiếc giường để tôi ngủ một mình, như bấy lâu nay". Cần lưu ý rằng Uy-lít-xơ đã ở nhà này mấy ngày rồi, hẳn đã có nơi ngủ, thế sao giờ đây lại đòi "một chiếc giường" ? Phải chăng chàng đã nghĩ đến cái giường bí mật và muốn gợi ý cho Pê-nê-lốp về cái giường đó ?

+ Pê-nê-lốp, hoặc có ý định từ trước (rất có thể, như nàng đã đối thoại với Tê-lê-mác trên kia), hoặc từ sự gợi ý về "một chiếc giường" của Uy-lít-xơ, đã sai nhũ mẫu "khiêng chiếc giường chắc chắn ra khỏi gian phòng vách tường kiên cố do chính tay Uy-lít-xơ xây nên".

+ Nghe Pê-nê-lốp nói, nhận ra điều thử thách của nàng, Uy-lít-xơ "bồng giạt mình", "chột dạ". Giạt mình, chột dạ vì cái giường đó không thể xê dịch được mà sao bây giờ lại có thể khiêng ra ? Nhưng cũng có thể giạt mình, chột dạ vì sự gợi ý "một chiếc giường" của Uy-lít-xơ giờ trở thành đề tài thử thách của Pê-nê-lốp và chuyện khiêng chiếc giường ra sẽ là chuyện thử thách chứ không phải là sự thật. Đằng nào thì cũng phải trần tình cặn kẽ : chàng đã miêu tả chi tiết, tỉ mỉ chiếc giường và việc tự tay mình kiến trúc nó, đặt vào đó một sự bí mật : một trong bốn chân giường là một gốc cây. (Cần lưu ý chiếc giường kỉ niệm của ngày cưới, của tình yêu được Uy-lít-xơ nhắc đến không phải bằng những hồi ức tình cảm, mà bằng hình ảnh cụ thể. Miêu tả tỉ mỉ, chi tiết cái giường chính là Uy-lít-xơ muốn nhắc lại tình yêu, tình vợ chồng son sắt tự thưở nào). Miêu tả cái giường, Uy-lít-xơ đã *giải mã* cái "dấu hiệu riêng" mà Pê-nê-lốp đặt ra.

Pê-nê-lốp dùng sự khôn khéo, thông minh để xác minh sự thật. Uy-lít-xơ cũng bằng trí tuệ nhạy bén, hiểu và đáp ứng được điều thử thách. Đây là sự gặp gỡ của hai trí tuệ và hai tâm hồn. Cả hai đều thắng, không có người thua.

– Ở trên, Ô-ri-clê và Tê-lê-mác đã từng khẳng định trí tuệ của Uy-lít-xơ, bây giờ Pê-nê-lốp cũng lại tiếp tục thừa nhận cái phẩm chất tuyệt vời đó của chàng : "[...] xưa nay chàng vẫn là người nổi tiếng khôn ngoan". Cả ba nhân vật đều có chung một nhận định về Uy-lít-xơ.

(Lưu ý HS *Câu hỏi 5*)

Để lí giải được vì sao vào thời điểm lịch sử này, *trí tuệ* được đề cao như vậy, GV có thể dựa vào *Những giải thích bổ sung* ở trên để gợi ý cho HS.

– Đến đây, Pê-nê-lốp đã có thể nói rõ lí do vì sao từ bao lâu nay nàng tự khép cánh cửa lòng mình trước bất cứ ai, kể cả lúc này, trước con người mà ai cũng bảo là chồng nàng. Đó là vì Pê-nê-lốp "luôn luôn lo sợ có người đến đây, dùng lời

đường mật đánh lừa, vì đời chẳng thiếu gì người xảo quyệt, chỉ làm điều tai ác". Một lí do đẹp đẽ biết bao nói lên tấm lòng trong sạch, thủy chung của nàng. Và vì vậy, Pê-nê-lốp đã rất xứng đáng với hạnh phúc mà nàng được hưởng.

Còn Uy-lít-xơ, trí tuệ và tình yêu son sắt của chàng đã mang đến cho chàng hạnh phúc tốt đỉnh trong vòng tay người vợ thân yêu, người bạn đời chung thủy và trong nước mắt "khóc đầm đề".

Tìm hiểu nghệ thuật so sánh kiểu Hô-me-rơ : so sánh mở rộng (lưu ý HS Câu hỏi 6).

Khi muốn thể hiện một điều gì, nhà thơ tìm một sự việc, hình ảnh tương tự, miêu tả nó một cách chi tiết, tỉ mỉ bằng đoạn văn dài, sau đó mới đem so sánh nó với cái mà mình muốn biểu hiện.

Ở đoạn văn : "Dịu hiền thay mặt đất [...]", nhà thơ miêu tả cụ thể, tỉ mỉ chuyện những người bị đắm thuyền sóng sót, thấy được đất liền, chỉ để so sánh một chi tiết : đất liền dịu hiền ra sao đối với nỗi khát khao của những người bị đắm thuyền thì Uy-lít-xơ cũng như vậy đối với cái nhìn của Pê-nê-lốp. Hình ảnh đã nói hộ rất đất cho tâm trạng nàng Pê-nê-lốp.

Để lí giải được vì sao vào thời điểm này, *tình yêu quê hương, tình cảm gia đình, tình vợ chồng chung thủy* được ngợi ca như vậy, GV có thể dựa vào phần *Những giải thích bổ sung* ở trên để gợi ý cho HS.

3. Phần củng cố

Dựa vào bốn câu hỏi đã nêu trong phần *Những điểm cần lưu ý* (mục II. 4) để củng cố tri thức và phương pháp cơ bản của bài học.

IV – HƯỚNG DẪN THỰC HIỆN BÀI TẬP NÂNG CAO

Thử phân tích đoạn trích *Uy-lít-xơ trở về* như một màn kịch nhỏ.

Nắm được hoàn cảnh kịch tính của hai nhân vật Pê-nê-lốp và Uy-lít-xơ (xem phần *Về phương pháp dạy học* ở trên), và trong hoàn cảnh đó, các nhân vật thể hiện tâm lí, tính cách.

Có thể thấy đoạn trích này như một màn kịch nhỏ : có mâu thuẫn và xung đột, ở đó các nhân vật đối thoại với nhau (Ô-ri-clê – Pê-nê-lốp, Tê-lê-mác – Pê-nê-lốp, Uy-lít-xơ – Pê-nê-lốp), có phát triển (qua những diễn biến tâm lí các nhân vật) ; có đỉnh điểm (thử thách của Pê-nê-lốp) ; có cởi nút (việc giải mã của Uy-lít-xơ).